

Staněk (1804–1871) odkázal svou odbornou knihovnu Spolku českých lékařů, jež byl spoluzakladatelem. Šlo o 70 děl, 86 svazků.

Osudy knihovny po úmrtí jejího zakladatele

Purkyňovu knihovnu čekal po jeho smrti smutný osud. Ani u nás, ani v zahraničí se nenašla instituce nebo jedinec, kteří by byli ochotni ji od rodiny koupit jako vzácný celek. Dlouhá a trapná jednání začala již měsíc před úmrtím J. E. Purkyně (zemřel 28. července 1869) důvěrným dopisem jeho syna Emanuela (1831–1882), botanika a profesora na lesnické škole v Bělé, z 26. června téhož roku adresovaným Emanuelu Lokayovi staršímu, zřizenci fyziologického ústavu, aby zjistil v katalogu otcovy knihovny počet jejích svazků, pro-

tože vyjednával s Josipem Strossmayerem (1815–1905) o jejím prodeji. Tento chorvatský biskup, politik a mecenáš národního hnutí patřil k okruhu Purkyňových obdivovatelů. Jednání však nedopadlo úspěšně. O knihovnu měl přirozeně zájem Spolek českých lékařů, který jak známo vděčí za své založení v r. 1862 zejména Purkyňovi. V roce Purkyňova úmrtí však obnášela hotovost Spolku pouhých 177 zlatých 24 krejcarů. Emanuel Purkyně nabídl otcovu knihovnu Spolku českých lékařů znovu v r. 1874 za 4 400 zlatých. I tato částka převyšovala možnosti Spolku, který se snažil dohodnout s E. Purkyněm na ceně 2 000 až 3 000 zlatých. Ani tuto sumu však Spolek nesehnal. Výzvy k příspěvkům na koupi byly uveřejněny i v časopise Vesmír – opět bez odezvy. Nedopadlo ani jednání s Národním muzeem. Také Spolek českých

mediků se snažil pomoci v řešení těžké situace. Od 70. let 19. století pořádali oblíbené taneční zábavy, jejichž výtěžek měl přispět spolku Svatobor na vybudování Purkyňova pomníku na Vyšehradě. I tento záměr však ztroskotával. Purkyňova knihovna chátala v bednách, náklady na její úschovu rostly. Koncem r. 1873 byla prodána pražskému antikváři Härfnerovi. Různé instituce pak její části od antikváře odkoupily, zbytek zmizel neznámým kam.

Jedna kniha – od Georga Wilhelma Friedricha Hegela *Wissenschaft der subjektiven Logik oder die Lehre vom Begriff*, Nürnberg, 1816 (Věda o subjektivní logice aneb Nauka o pojmu), s vlastnoručním podpisem J. E. Purkyně (obr. 3) – se dochovala v našem Ústavu dějin lékařství a cizích jazyků 1. lékařské fakulty Univerzity Karlovy.

Jan Janko

J. E. P.

Dovětek ke 150. výročí – co ještě Purkyňovi dlužíme

Články publikované v tomto čísle *Živý* ukazují stálý zájem o bezpochyby největší osobnost naší vědy; navíc je schopen přinášet i nové poznatky a odkrývat další souvislosti. Je třeba ale upozornit na jeden starý dluh – existují dosud nevydaná, a tak širšímu okruhu zájemců nepřístupná díla Purkyňova, v první řadě německé konspekty jeho univerzitních přednášek, které používal ve Vratislavi a zřejmě pak i v Praze – jde o 26 textů uložených v Archivu Národního muzea, načas byly umístěny v Památníku národního písemnictví na Strahově. Vedle nich jsou v archivech k dispozici třeba i české záznamy jeho přednášek a podobné materiály.

Že je zapotřebí je zveřejnit, se vědělo již delší dobu – psali o tom např. Vladimír Kruta (později jeden z editorů Purkyňových *Opera omnia* vydávaných posléze Nakladatelstvím ČSAV do r. 1985) se Zdeňkem Hornofem ve významném sborníku Jan Evangelista Purkyně: Badatel a národní buditel, uspořádaném Bohumilem Němcem a Otakarem Matouškem (Nakladatelství ČSAV 1955). Nicméně do souboru *Opera omnia* zařazeny nebyly, ten byl posléze po více než půlstoletí vydáván (první díl v r. 1918) uzavřen r. 1985 jako „soubor uzavřených textů“ (V. Kruta). Další pokus přineslo 150. výročí Purkyňova narození v r. 1987, kdy se v tehdejší Ústavu česko-

slovenských a světových dějin ČSAV rozhodli k jejich vydání, avšak editor po čase rezignoval pro obtíže s přečtením psaného německého textu.

Domníváme se, že dozrála doba odhodlat se tyto texty zpřístupnit; tu poznamenáme, že jednotliviny již byly vydány – v Němcově a Matouškově sborníku a v monografii Josefa Brožky a Jiřího Hoskovce o Purkyňově psychologii (J. E. Purkyně and psychology with a focus on unpublished manuscripts, Academia 1987). Nebude jistě snadné text edičně připravit, ale z uvedeného souboru jasně vysvitne Purkyňovo pojetí fyziologie spojené s anomií, histologií, embryologií, psychologií a v neposlední řadě i s filozofií, což umožní upřesnit a opravit četné rekonstrukce Purkyňova pojetí vědy, které nabízeli různí badatelé. K tomuto souboru by bylo možné připojit i Reithárkův záznam Purkyňovy přednášky o embryologii, uložený v archivu v Zámruku, a některé české záznamy. Je už na čase!

Použitá literatura uvedena na webu *Živý*.

J. E. P.

Česká lékařská společnost J. E. Purkyně připravila ke 150. výročí dvě populárně zaměřené publikace

První z nich, *Náš současník Purkyně – největší Čech?* od Jaroslava Hořejšího, vychází z monografie Jan Evangelista Purkyně a jeho význam pro současnou i budoucí medicínu, která vyšla k příležitosti 230. výročí narození J. E. Purkyně (ČLS JEP a MF 2017). V této zkrácené podobě autor představuje Purkyňův život a 20 zastavení u jeho vědeckých aktivit a objevů a vyjadřuje naději, že v Purkyňovi mladí lidé objeví jiný vzor, než jsou nejrůznější zpěváci, baviči nebo fotbalisté.

Mladá Fronta 2019, 36 str. Cena 190 Kč

V druhé, nazvané Jan Evangelista Purkyně – Věda a vlast, její autor Tomáš Chlud představuje v podobě skládaného komiksu život a dílo tohoto našeho největšího a světově známého vědce dětem školního věku.

I naše nejmladší je potřeba přístupnou formou opakovaně seznamovat s významem, myšlenkami, tematickým záběrem a rozsahem díla této renesanční osobnosti. Publikace je tedy vhodná pro využití i na prvním stupni základních škol.

Mladá Fronta 2019, 4 str. Cena 49 Kč

